

The article analyses the archival files, memoirs, publicistic writing and scientific works, materials of periodicals edition that exposing events from history of theatre life of Galychyna in the 2nd half of 19th century – beginning of the 20th century. They allow to ascertain process creating and develop of Ukrainians' theatre in region

Key words: Galychyna, theatre, society "Ruska besida".

УДК 39 (477) "1890/1939"
ББК 63.3-7

Оксана Дрогобицька

ЕПІСТОЛЯРНА СПАДЩИНА ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ПОБУТУ УКРАЇНСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ ГАЛИЧИНИ (КІНЕЦЬ ХІХ – 30-ті рр. ХХ ст.)

У статті автор аналізує побут сільської інтелігенції Галичини наприкінці ХІХ – 30-х рр. ХХ ст. на основі вивчення епістолярної спадщини представників цієї верстви. Зокрема, використано листи священників і вчителів, які зберігаються у фондах Центрального державного історичного архіву в м. Київ, Центрального державного історичного архіву в м. Львів, Державного архіву Івано-Франківської області, відділах рукописів Інституту літератури ім. Т.Шевченка НАН України, Львівської наукової бібліотеки ім. В.Стефаника НАН України. Автор висвітлює особливості соціального становища, матеріальної та духовної культури сільської інтелігенції.

Ключові слова: сільська інтелігенція, епістолярна спадщина, побут, Галичина.

Проблема формування власної еліти та її "місійної ролі" в суспільно-політичному, культурно-освітньому чи соціально-економічному житті української нації вже неодноразово піднімалася дослідниками. Однак, незважаючи на це, й досі нез'ясованими залишається низка питань, пов'язаних з особливостями світосприйняття та повсякденним життям представників сільської інтелігенції* в Галичині наприкінці ХІХ – 30-х рр. ХХ ст.

На наш погляд, такий стан речей значною мірою зумовлений самою специфікою проблеми, а відтак і її джерельної бази. Так, найбільше інформації стосовно побуту сільської інтелігенції можна знайти в джерелах приватного походження, відомих під назвою еґо-документи. До них належать спогади, щоденники, автобіографії, життєписи та приватне листування. Особливий інтерес із перелічених категорій становить листування, яке зазвичай дозволяє з'ясувати обставини родинного побуту й матеріального становища сільської інтелігенції, а також дає цінну інформацію про емоційно-психологічну сферу кореспондента.

Епістолярна спадщина кожної епохи є своєрідним її портретом, створеним свідками тогочасних подій. Водночас приватне листування виступає також автопортретом авторів листів, тобто важливим джерелом вивчення суспільних настроїв різних епох [50, с.426]. Однак, на жаль, доводиться констатувати той факт, що цей вид джерел ще не достатньо широко використовується сучасними дослідниками. Можливо, це зумовлено переважанням в науці традиційних підходів, коли основна увага акцентується на часі, місці та події, а не на особливостях світосприйняття учасника історичного процесу. Негативну роль тут відіграє й важкодоступність окремих документів та проблеми, пов'язані з їх інтерпретацією. Не завжди можна точно встановити автора чи адре-

* До сільської інтелігенції відносимо осіб, що шляхом одержання середньої або вищої освіти здобули певну професію, постійно мешкали й працювали в сільській місцевості. Наприкінці ХІХ – 30-х років ХХ ст. основу освіченої верстви на селі складали вчителі і священники, у той час як представники інших спеціальностей (медики, юристи, інженери) зосереджувалися у великих містах і повітових центрах.

сата, місце або час події, про які йдеться в листі. Окрему проблему становить “дешифрування” почерку, що зазвичай не тільки потребує чималих витрат часу, а й може призвести до хибних висновків.

Складність вивчення епістолярної спадщини галицької сільської інтелігенції кінця ХІХ – 30-х рр. ХХ ст. полягає в тому, що багато листів й досі залишаються неопублікованими та зберігаються у приватних колекціях чи архівних установах. Так, значний обсяг епістолярної спадщини міститься в особових фондах Центрального державного історичного архіву у м. Київ (ЦДІАК), Центрального державного історичного архіву у м. Львів (ЦДІАЛ), Державного архіву Івано-Франківської області (ДАІФО), відділу рукописів і текстології Інституту літератури ім. Т.Шевченка НАН України, відділу рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В.Стефаника НАН України. За тематикою ці матеріали можна розділити на три групи: листування, пов'язане із суспільно-політичним становищем українського населення в Галичині, звернення в суто побутових справах, а також із питань творчої діяльності. Однак, варто зауважити, що цей поділ є досить умовним, оскільки практично в кожному документі можна почерпнути інформацію про особливості суспільно-політичного життя українців Галичини (у тому числі переслідування з боку влади, безробіття, заборону використання української мови чи символики), а часто в одному документі відображені й усі ці питання.

Розглядаючи першу групу листів представників сільської інтелігенції, насамперед слід зауважити, що особливою інформативністю відзначаються листи до родини відомих галицьких педагогів Заклинських (ф.48 “Заклинські” відділу рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В.Стефаника НАН України). Колекція вміщує як листи членів родини, так і сторонніх осіб, здебільшого освітян.

Однією із центральних проблем, що порушуються в документах, є потреба виховання власної інтелектуальної еліти із середовища селян шляхом виявлення талановитих дітей і надання їм матеріальної підтримки [41; 42; 45]. У листі до Заклинського Романа Гнатовича вчителька із с. Вікторів Станіславівського повіту Федора Трусевич прохала прийняти до учительської семінарії Данилу Кузьму – “крайно бідного хлопчика, котрого батько не має навіть кусника ґрунту...” [42, арк.5 зв]. З листа вчителя із с. Волчківці Снятинського повіту В.Равлюка до цього ж адресата, датованого 16 січня 1904 р., довідуємося, що він самотужки готує до навчання в гімназії 19 дітей: “Я маю великий мір у громади... Недавно я тут, четвертий рік – а довів до того, що нема дитини в віці шкільнім, щоби не ходила до школи і то без примусу – з за мене жоден селянин і крейцара кари не заплатив. Застав я тут одну учительку – тепер довів до того що є п'ять учителів і то всі кваліфіковані” [41, арк.8–8 зв.].

Подібний характер має кореспонденція, адресована відомому громадському діячеві О.Барвінському (ф. 11 “Барвінські” відділу рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В.Стефаника НАН України). Зокрема, характеризуючи становище освітян на початку ХХ ст., учитель Г.Боб'як писав: “У нас все таке заговкане, переполохане, що тіни боїться, кожний припис так старається виконати, щоби нічого не мож єму закинути... Навіть в таких случаях ми не певні свого місця” [37, арк.5–6]. Поряд із цим він наголошував на дискримінаційній політиці щодо українців у гімназіях Східної Галичини, спрямованої на недопущення чисельного зростання української освіченої верстви: “З практики своєї бачу, що в остатних часах инакше поступаєш навіть в вихованню молодіжи тут (у Західній Галичині, де переважало польське населення. – *О.Д.*) а в всхідній Галичині. Все можливе робить ся, щоби тут як найбільше витворювати патентованої інтелігенції, а на всході сіє ся через сито, коли тут через драбину” [37, арк.5–6].

Аналізуючи відображення проблеми творення власної еліти в епістолярній спадщині сільських учителів, необхідно згадати й такий окремий вид кореспонденції, як листи до редакцій тогочасних часописів. Із цієї точки зору, особливо показовим є

звернення сільської учительки до читачів журналу “Жіноча доля”, в якому вона прохає допомогти здобути освіту своїй здібній учениці [52, с.11].

Якщо вчителі в основному зверталися з подібними петиціями до своїх колишніх педагогів чи товаришів по праці, то священники надавали перевагу написанню листів безпосередньо до митрополита. Зокрема, о. Тома Дуткевич, відомий у Галичині як засновник товариства “Сільський господар”, звертався до Андрея Шептицького з проханням матеріально підтримати студента Краківської Академії мистецтв М.Шаха, а також посприяти у справі присудження для нього стипендії [8, арк.47].

Серед указаної групи листів чималий інтерес також становлять звернення вчителів до товариства “Рідна школа”, які зберігаються у ф.206 ЦДІАЛ. У них часто відображено поневір'яння освітян через утиски з боку влади. Наприклад, в одному з листів учителька із с. Войнилів Калуського повіту скаржилася, що вона втратила посаду через відмову складати присягу на вірність польській державі [7, арк.142].

З другої групи листів, присвячених здебільшого приватним справам, особливий інтерес становлять листи сільських священників про необхідність зміни парафії.

Як відомо, прибутки пересічного душпастиря значною мірою визначалися величиною парафії та рівнем заможності місцевого населення. Тому з метою отримання вигідного з економічної точки зору місця душпастирювання та зміцнення свого матеріального становища священнослужителі застосовували різні способи впливу, одним з яких було звернення за допомогою в цій справі до родичів і знайомих, визначних суспільно-політичних діячів того часу. Наприклад, священник В.Кальба в листі від 5 лютого 1894 р. прохав вищезгаданого О.Барвінського заступництва в митрополита у справі одержання парафії Болехів Долинського повіту, яка приносила вдвічі більше прибутків, аніж його тогочасне місце праці [38, арк.1 зв.].

Аналіз листів представників кліру до митрополита Андрея Шептицького (фонди 358 (“Шептицький Андрей, граф, митрополит Галицький греко-католицької церкви (1865–1944 рр.)”) і 408 (“Греко-католицький митрополичий ординаріат”) ЦДІАУЛ) та інших впливових осіб, дозволяє твердити, що одним з основних мотивів при зміні священником однієї парафії на іншу був брак коштів на утримання дітей у школі. У цих проханнях потреба відправляти дітей на навчання визначається як головна підстава для переїзду на більш вигідне місце праці [16, арк.90; 17, арк.7, 159; 18, арк.15, 48; 19, арк.82].

Зокрема, священник с. Володимирці Жидачівського повіту В.Левицький у клопотанні до митрополита своє бажання перенестись ближче до м. Стрий пояснював тим, що навчає там чотирьох дітей у гімназії. Із цієї причини він змушений систематично довозити в місто харчі, долаючи щотижня відстань – 42 км [12, арк.31]. Те саме зустрічаємо в листі пароха с. Лопушани Зборівського повіту о. Олександра Ілевича, де він прохає іншу парафію: “Ссьм в першій мірі священником, але силою факту мушу бути і отцем родини і навірно ледви чи котрий інтелігентний отец, до того священник, по причині недостатчі средств, схотів би пішки і сам і з дітьми відбувати 25 км дорогу з Лопушан до Золочева, як я се в протягу цілого шкільного року робивем!” [16, арк.31].

Парох с. Стриганці Товмацького повіту С.Левицький в одному з листів до О.Барвінського прохав допомогти влаштувати доньку в гімназії на безкоштовній основі або за малу оплату. Він так описував своє становище: “Як Вам відомо, у мене шестеро дітей, з котрих трое треба уже до школи посилати та на жаль при теперішніх лихих роках в господарстві приходиться священникам діти держати дома, та заправляти до пашення стад... Така доля і мені припадає – трое дітей не в силі я давати до школи” [39, арк.24–24 зв.].

Душпастир с. Красна Надвірнянського повіту О.Лелет клопотав про нову парафію для свого зятя, також мотивуючи це дуже поганими побутовими умовами та необхідністю відправляти дітей на навчання. “Двоє дітей конечно потребують науки.

Училися минушого року приватно у мене, але в кінці власти шкільні заборонили приватну науку, мусять учитися в школі, що тепер коштує великі суми, а все то тим гірше, що всі доходи ідуть на сплату чиншу і податків – з величезними відсотками – за уживане ґрунту ерекційного” [17, арк.159].

Схожий характер має лист о. А.Гуглевича, батька шести дітей у віці від трьох до дванадцяти років, який пише про матеріальну скруту, викликану наслідками Першої світової війни: “Парохію хочу змінити по тій причині, що єсьм цілковито через війну знищений, як може і моя парохія, тож не єсьм в стані вижити з доходів моєї парохії з так численною родиною, тим більше, що мушу діти посилати до школи” [6, арк.30–31].

Після війни почастишали скарги духовенства до вищих ієрархів УГКЦ на незадовільні умови проживання [10, арк.131 зв.; 14, арк.58 зв.; 15, арк.15, 45; 17, арк.229; 27, арк.100 зв.]. Наприклад, з листа о. В.Левицького від 18 липня 1922 р. до станіславської єпископської консисторії довідуємося, що він “вже 4 роки мучиться в курній хаті, разом з родиною, в хаті в одній убікації (кімнаті. – *О.Д.*), де вариться, білизну переться і де разом і канцелярія парохіальна поміщується” [23, арк.291 зв.]. У зверненнях о. А.Андришака читаємо: “Загально стан помешкання такий, що вечором вітер гасить світло в комнатах... помешкання крайно нездорове, чиста пивниця, до полудня звернені найменші дві кімнати, сіни і кухня” [27, арк.100 зв., 103]. Доволі показовим є й лист пароха с. Худиківці Борщівського повіту, де той скаржиться, що через погане житло сам часто хворіє й поховав трьох дітей, а після пожежі змушений разом із сім’єю мешкати в stodолі [21, арк.21–22].

Післявоєнна розруха викликала й таке відносно нове явище, як продаж церковної землі. Кошти, вивільнені в результаті цих фінансових операцій, часто спрямовувалися на поліпшення побутових умов духовенства. Листи сільського духовенства Станіславської єпархії до єпископського ординаріату із проханнями дозволу на продаж церковного поля, широко представлені у фонді 504 (“Станіславська греко-католицька консисторія”) ДАІФО [23; 24; 26; 28; 31]. Такі листи часто супроводжуються схемами парафіяльних забудов, господарських приміщень, планами садиб, що робить їх цінними для вивчення житлово-побутових умов сільської інтелігенції [29; 30]. У них також відображені угоди з інженерами стосовно різних видів будівельних робіт та їхньої вартості, звіти священників про використані кошти тощо.

З листів кліру можна почерпнути відомості про рівень життя духовенства, особливості його взаємовідносин із громадою, причини конфліктів із селянами та їх наслідки [9; 10; 12; 17]. Якщо вести мову про особливості громадського побуту духовенства, то найчастіше парохі скаржилися на падіння оплати за треби (весілля, хрестини, похорон та ін.). Зокрема, у листі від 26 березня 1924 р. душпастир с. Головецьке Старосамбірського повіту о. Тадей Галькевич стверджував, що його парафіяни “не то, що не хочуть священника в нічім ратувати, хоч обов’язані до сего, але хотіли би ще, щоби їм священник робив все за дармо і то після їх волі, а самі за кожний свій крок кажуть собі солено платити” [14, арк.33]. Інший священник П.Циганенко в листі (15 серпня 1931 р.) зазначав: “... нині я радий коли можуть мені дати за похорон 10 з. (злотих. – *О.Д.*), де давніше у мене в 1928 і 1929 роках я міг взяти 80 з.” [20, арк.37].

У листах священнослужителів знайшло своє відображення й таке явище як радикалізація настроїв галицького селянства. Наприклад, о. П.Теодорович у листі до митрополита від 18 липня 1938 р. так обумовлював своє бажання змінити парафію: “Обставини в Ріпневі є того рода, що я за всяку ціну мушу звідсіля вибратися. Маю ту досить безбожників-комуністів, котрі вже від 10 ти літ ведуть зі мною завзяту війну. Є борня за кожний похорон, вінчання, а навіть за Службу Божу. Безбожники намовляють вірних, щоб хоронили покійників без «попа», не давали на Служби Божі, а при вінчаннях, щоб вносили скарги до М. Консисторії, що «піп дере» [19, арк.57].

Загалом проаналізоване листування дозволяє виділити три типи конфліктів між парохами й селянами, а саме: конфлікти, спровоковані матеріальними питаннями, спробами змінити місцеві традиції та суспільно-політичними розходженнями.

Не рідкісним явищем були і конфлікти між священнослужителями та іншими представниками сільської інтелігенції, насамперед учителями. Їх можна назвати “конфліктами авторитетів”, оскільки обидві сили змагалися за вплив над селянами. Для ілюстрації напружених відносин, які інколи склалися між вчительством і духовенством, цікавим є лист від 1 березня 1908 р. педагога із с. Голови на Гуцульщині Л.Гарматія (фонд 1235 “Грушевські – історики, лінгвісти (1830–1958)” в ЦДІАК) [2, арк.35 зв.–36]. У ньому описано конфлікт автора з о. Я.Рожкою, який завершився поданням скарги пароха на вчителя до окружної шкільної ради з обвинуваченнями в антирелігійній пропаганді [2, арк.36].

Завершуючи розгляд епістолярної спадщини, присвяченої особливостям відносин сільського духовенства з громадою, варто зауважити, що в листах часто зустрічаються й позитивні приклади. Це можна вдало проілюструвати на підставі листа о. Володимира Герасимовича до своєї доньки Ганни, де він описує прощання із громадою с. Терпилівка: “Передучорашня прощальна неділя в Терпилівці сильно надшарпнула моє й гак не дуже ціпке здоровля. В церкві, підчас прощальної проповіді всьо ревіло в небоголоси до пана Поланецкого включно, а відтак з церкви до хати ледви ми обидвоє (з дружиною. – О.Д.) перетиснулися. Всі нас ловили і з плачем цілувалися з нами. На городі повно людей, а всьо плаче заводить. Цілковито робило враження похорону пароха” [49, арк.17]. Сам о. В.Герасимович відомий як талановитий письменник, знавець багатьох іноземних мов (щонайменше десяти) та ревний душпастир*, тому в нас немає підстав сумніватися в щирості його слів.

Згадки про товариські відносини з представниками сільської громади зустрічаються в опублікованих листах відомого письменника й глибокого знавця душі галицького селянина Василя Стефаника. Зокрема в листі до В.Морачевського від 24 квітня 1897 р. читаємо: “Вчора було Юрія, середина весни. Пообтикали мужики усі ворота терням, оглянулися, чи поколеся відьма, та й пішли, куди котрий. А одні до мене. Увійшли, посідали та й бесідували за свою радість, за весну, за свою журу, за біду” [51, с.100].

Загалом у листуванні з особистих питань знаходимо чимало відомостей стосовно повсякденного життя сільської інтелігенції, а саме: режиму дня, способів проведення дозвілля (читання книг та періодики, відзначення іменин, поїздки на виступи аматорських театрів, подорожі), родинного побуту, роботи в громадських організаціях, господарських занять, харчування тощо. Прикладом цього може служити листування пароха с. Москалівка Косівського повіту О.Абрисовського [35; 36], пароха с. Острів І.Любовича [40], о. О.Глібовицького [32], а також сільських учителів: І.Федорака (відомий під літературним псевдонімом Іван Садовий) [43], У.Кравченко [11; 34; 44], О.Заклинської [46], С.Бохенської [50] та інших.

Третя група листів охоплює питання творчої діяльності інтелігенції. На її підставі можна робити висновки, що за рівнем творчої активності сільські вчителі чи священники часто не поступалися представникам міської інтелектуальної еліти. Вони володіли багатьма мовами, читали в оригіналі твори іноземних авторів, активно співпрацювали з провідними тогочасними науковими центрами, зокрема з Науковим товариством імені Тараса Шевченка (далі – НТШ). Останнє підтверджує листування представників галицької сільської інтелігенції з видатним українським істориком

* Як згадували односельчани В.Герасимовича, він особисто займався справою вступу сільських учнів до гімназії і семінарії, даючи безкоштовні лекції з латинської, німецької, польської мов, математики, історії і літератури [47, арк.4]. Завдяки старанням пароха сільські діти навчалися за кордоном [48, арк.1].

М.Грушевським, в якому автори (о. О.Волянський, о. М.Зубрицький, о. Ю.Кміт, учителі Б.Заклинський, Л.Гарматій та інші) повідомляють про надсилання етнографічних колекцій та рукописних матеріалів з метою публікації в друкованих органах НТШ [1; 3; 4; 5].

Справжньою “енциклопедією” життя можна назвати лист о. Ю.Кміта до відомого галицького педагога, письменника Осипа Маковея, який зберігається у відділі рукописів і текстології Інституту літератури ім. Т.Шевченка НАН України [33]. У ньому на семи сторінках автор описує свою душпастирську діяльність, і що не менш важливо, дає у хронологічному порядку бібліографію своїх літературних творів та наукових розвідок.

Загалом епістолярна спадщина, не зважаючи на окремі труднощі, пов’язані з певними елементами суб’єктивізму та проблемами дешифрування, є важливим джерелом для дослідження побуту галицької сільської інтелігенції кінця ХІХ – 30-х рр. ХХ ст. Листи, написані вчителями та священиками, дозволяють з’ясувати не тільки питання їхнього матеріального добробуту, родинного і громадського життя, сфери наукових зацікавлень, а й особливості суспільно-політичного становища українського населення Галичини.

1. Центральний державний історичний архів у м. Київ (далі – ЦДІАК), ф. 1235, оп. 1, спр. 393. – 86 арк.
2. ЦДІАК. – Ф. 1235, оп. 1, спр. 406. – 42 арк.
3. ЦДІАК. – Ф. 1235, оп. 1, спр. 483. – 37 арк.
4. ЦДІАК. – Ф. 1235, оп. 1, спр. 493. – 25 арк.
5. ЦДІАК. – Ф. 1235, оп. 1, спр. 526. – 27 арк.
6. Центральний державний історичний архів України у м. Львів (далі – ЦДІАЛ), ф. 201, оп. 3, спр. 70. 141 арк.
7. ЦДІАЛ. – Ф. 206, оп. 1, спр. 20. – 198 арк.
8. ЦДІАЛ. – Ф. 358, оп. 2, спр. 51. – 127 арк.
9. ЦДІАЛ. – Ф. 358, оп. 2, спр. 180. – 157 арк.
10. ЦДІАЛ. – Ф. 358, оп. 2, спр. 181. – 154 арк.
11. ЦДІАЛ. – Ф. 362, оп. 1, спр. 321. – 6 арк.
12. ЦДІАЛ. – Ф. 408, оп. 1, спр. 107. – 55 арк.
13. ЦДІАЛ. – Ф. 408, оп. 1, спр. 109. – 2 арк.
14. ЦДІАЛ. – Ф. 408, оп. 1, спр. 110. – 171 арк.
15. ЦДІАЛ. – Ф. 408, оп. 1, спр. 683. – 96 арк.
16. ЦДІАЛ. – Ф. 408, оп. 1, спр. 685. – 111 арк.
17. ЦДІАЛ. – Ф. 408, оп. 1, спр. 689. – 250 арк.
18. ЦДІАЛ. – Ф. 408, оп. 1, спр. 695. – 102 арк.
19. ЦДІАЛ. – Ф. 408, оп. 1, спр. 705. – 94 арк.
20. ЦДІАЛ. – Ф. 408, оп. 1, спр. 706. – 84 арк.
21. Державний архів Івано-Франківської області (далі – ДАІФО). – Ф. 504, оп. 1, спр. 427. – 22 арк.
22. ДАІФО. – Ф. 504, оп. 1, спр. 840. – 70 арк.
23. ДАІФО. – Ф. 504, оп. 1, спр. 843. – 294 арк.
24. ДАІФО. – Ф. 504, оп. 1, спр. 847. – 54 арк.
25. ДАІФО. – Ф. 504, оп. 1, спр. 890. – 165 арк.
26. ДАІФО. – Ф. 504, оп. 1, спр. 891. – 27 арк.
27. ДАІФО. – Ф. 504, оп. 1, спр. 944. – 171 арк.
28. ДАІФО. – Ф. 504, оп. 1, спр. 945. – 138 арк.
29. ДАІФО. – Ф. 504, оп. 1, спр. 948. – 190 арк.
30. ДАІФО. – Ф. 504, оп. 1, спр. 1086. – 41 арк.
31. ДАІФО. – Ф. 504, оп. 1, спр. 1111. – 63 арк.
32. Інститут літератури ім. Т. Шевченка НАН України (відділ рукописних фондів і текстології). – Ф. 59, спр. 741. – 4 арк.
33. Інститут літератури ім. Т. Шевченка НАН України (відділ рукописних фондів і текстології). – Ф. 59, спр. 1213, арк. 239–247.
34. Інститут літератури ім. Т. Шевченка НАН України (відділ рукописних фондів і текстології). – Ф. 132, спр. 150. – 2 арк.
35. Львівська наукова бібліотека Національної академії наук України ім. В. Стефаника (далі – ЛНБ НАН України) (відділ рукописів). – Ф. 11, спр. 501, п. 53. – 79 арк.

36. ЛНБ НАН України (відділ рукописів). – Ф. 11, спр. 504, п. 53. – 60 арк.
37. ЛНБ НАН України (відділ рукописів). – Ф. 11, спр. 660. – 57 арк.
38. ЛНБ НАН України (відділ рукописів). – Ф. 11, спр. 1297. – 15 арк.
39. ЛНБ НАН України (відділ рукописів). – Ф. 11, спр. 1644, п. 109. – 75 арк.
40. ЛНБ НАН України (відділ рукописів). – Ф. 11, спр. 3634, п. 205. – 16 арк.
41. ЛНБ НАН України (відділ рукописів). – Ф. 48, спр. 7-з, п. 2. – 16 арк.
42. ЛНБ НАН України (відділ рукописів). – Ф. 48, спр. 8-з, п. 2. – 6 арк.
43. ЛНБ НАН України (відділ рукописів). – Ф. 48, спр. 49-а, п. 10. – 45 арк.
44. ЛНБ НАН України (відділ рукописів). – Ф. 48, спр. 67, п. 12. – 57 арк.
45. ЛНБ НАН України (відділ рукописів). – Ф. 48, спр. 140-а, п. 22. – 4 арк.
46. ЛНБ НАН України (відділ рукописів). – Ф. 48, оп. II, спр. 146-ж, п. 23. – 5 арк.
47. ЛНБ НАН України (відділ рукописів). – Ф. 240, спр. 4, п. 1. – 7 арк.
48. ЛНБ НАН України (відділ рукописів). – Ф. 240, спр. 5, п. 1. – 2 арк.
49. ЛНБ НАН України (відділ рукописів). – Ф. 240, спр. 11, п. 1. – 20 арк.
50. Історичне джерелознавство : підручник / [Я. Калакура, І. Войцехівська, С. Павленко та ін]. К. : Либідь, 2002. – 488 с.
51. Стефаник В. Повне зібрання творів : у 3 т. / В. Стефаник. – К., 1954. – Т. 3 : Листи. – 326 с.
52. Учителька. Читайте й радьте // Жіноча доля. – 1930. – Ч. 45. – С. 11.

In the article the author analyzes the way of life of rural intelligentsia of Halychyna at the end of XIX – 30th XXth centuries, studying an epistolary heritage of representatives of this layer. It is used letters of priests and teachers which remain in funds of the Central state historical archive at Kiev, Central state historical archive at Lviv, the State archive of the Ivano-Frankivsk region, department of manuscripts of Institute of the literature of NAS of Ukraine, Lviv scientific library NAS of Ukraine. The author shows the peculiarities of social status, material and spiritual culture of rural intelligentsia.

Key words: rural intelligentsia, epistolary heritage, way of life, Halychyna.

УДК 94 (477.82) “192/193”

ББК 63.3 (4 Укр) 62

Наталія Кінд-Войтюк

ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ І ПАМ'ЯТКООХОРОННА РОБОТА НА ВОЛИНІ В 1920-х–1930-х РОКАХ: ПОЛЬСЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ

У статті проаналізовано висвітлення проблеми в працях польських дослідників, вводяться до наукового обігу польські наукові дослідження з вивчення краєзнавчої та пам'яткоохоронної роботи на Західній Волині у 1920–1930-х роках.

Ключові слова: Польща, польська історіографія, часопис “Rocznik Wołyński” (“Волинський щорічник”), монографія, наукова стаття, бібліографія, історико-краєзнавчі дослідження, часопис.

Для сучасної української історичної науки характерним явищем є помітне зростання інтересу до ґрунтового краєзнавчого дослідження регіонів та населених пунктів України, в тому числі Волині, об'єктивного показу внеску різноманітних наукових і громадських закладів, окремих краєзнавців у вивчення їх минувшини та збереження місцевих пам'яток старовини. Таке звернення до історичних коренів українського народу, відновлення призабутих вікових традицій і духовних цінностей сприяють відродженню його національної самосвідомості. Вивчення минулого України, Волині, зусиль з охорони їх культурної спадщини сьогодні допомагає будувати державну політику в галузі культури, зберігати й примножувати національні духовні надбання. Окрім того, рівень ставлення до культурної спадщини попередніх поколінь засвідчує ступінь цивілізованості й духовного розвитку нашого народу.

Вагоме місце у вирішенні цих завдань належить узагальненню досвіду краєзнавчої роботи, вивченню і збереженню культурної спадщини в минулому, в тому числі протягом 1920–1930-х років у межах Західної Волині, яка в зазначений період пере-